

نشانی از تمدن در عرصه بین‌الملل نیست

حمزه نوذری

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

ما در جامعه در مقایسه با گذشته زندگی نسبتاً صلح‌آمیزتری داریم. جامعه به گونه‌ای سازمان‌دهی شده که زندگی با صلح و آرامش بیشتری بین افراد ممکن شده است. ماکس وبر، جامعه‌شناس معروف آلمانی، توضیح داده که چنین امری چگونه ممکن شده است. او مشخصه دولت‌های مدرن را انحصار خشونت فیزیکی می‌داند. این به آن معناست که دولت سازوکارهایی در اختیار دارد که در صورت لزوم برای ازبین‌بردن خشونت فیزیکی و جسمانی در جامعه از خشونت فیزیکی استفاده می‌کند. منحصراًسازی خشونت جسمانی در دست دولت دستاورد تمدن‌سازی بشر به شمار می‌آید. انحصار خشونت فیزیکی که در اختیار دولت است بروز، تجلی و نمایندگی آن برعهده پلیس و قدرت نظامی است. هرچند سازوکارهای بوروکراتیک انحصار خشونت فیزیکی ممکن است ابزاری باشد در دست اقلیت کوچک یا برای بازتولید اجتماعی ناعادلانه استفاده شود، اما کارکرد مهمی داشته و آن این است که زندگی مردمان در آرامش و صلح بیشتری سپری شود. صلح درونی جامعه امروزی محصول روند انحصار خشونت فیزیکی در دست دولت است. البته ذکر این نکته ضروری است که درون دولت‌های امروزی نیز گروه‌های غیرقانونی که از خشونت فیزیکی علیه دیگران استفاده می‌کنند، وجود دارد.

اما در سطح بین‌الملل به قول جامعه‌شناس معاصر، نوربرت الیاس، هیچ انحصار خشونتی وجود ندارد. در نتیجه ما در این سطح دقیقاً به همان شکلی زندگی می‌کنیم که نیاکان به‌اصطلاح بدوی ما زندگی می‌کردند. امروزه دولت‌ها خطری برای دولت‌های دیگر هستند و همیشه این احتمال وجود دارد که دولت قوی به دولت دیگر هجوم ببرد و جنگی را برای انقیاد دیگر دولت‌ها آغاز کند. در سطح بین‌المللی قدرت فراگیری وجود ندارد که از هجوم دولت قوی‌تر به دولت ضعیف‌تر جلوگیری کند، مگر دولت قوی دیگر. ترس پیوسته از رقیب و دولت‌های دیگر که نکند از آنها قوی‌تر شوند، رقابت دائمی بین دولت‌ها برای توسعه سلاح‌های جنگی ایجاد کرده است. این باور روزبه‌روز بیشتر می‌شود که در سطح بین‌المللی هیچ انحصار خشونتی وجود ندارد که از هجوم قوی‌تر جلوگیری کند. همان‌گونه که در گذشته‌های دور آتنیایی‌ها که از قدرت جسمانی بیشتری برخوردار بودند، می‌توانستند دیگران را به بردگی بکشند.

نوربرت الیاس تصور می‌کند درحالی‌که ما در چارچوب دولت، ملت و در محیط‌های خانوادگی کمابیش در آرامش و صلح بیشتری زندگی می‌کنیم و به‌اصطلاح تمدن شده‌ایم اما در سطح بین‌الملل ضعف زیادی وجود دارد و نشانه‌ای از تمدن وجود ندارد، چون کماکان معیار دولت بزرگ‌تر و قوی‌تر حاکم است. چه‌بسا دولت قوی‌تر که خشونت بیشتری علیه جوامع دیگر به کار گیرد، محترم شمرده شود.

دیزرمانی است که شکست تلاش‌های سازمان ملل متحد یا دادگاه بین‌المللی و دیگر سازمان‌هایی که درگیر فیصله‌دادن غیرخشونت‌آمیز به جنگ‌ها و جدال‌های نظامی در سطح بین‌الملل هستند، آشکار شده است. حتی سران‌بان صلح سازمان ملل نیز فاقد کارایی هستند. الیاس معتقد است برای ممانعت از دولت‌هایی که خود را برای منازعه خشونت‌آمیز آماده ساخته‌اند و مدام به جوامع دیگر حمله می‌کنند، ارتشی قوی‌تر از ارتش آن دولت لازم است. اگر چنین ارتشی وجود داشت، نهاد‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل انحصار جهانی خشونت را به دست می‌گرفتند. تا چنین انحصاری در عرصه بین‌الملل وجود ندارد، روابط بین دولت‌ها مانند قانون جنگل است؛ تهاجم قوی‌تر به ضعیف‌تر. نمونه بارز آن ویران‌شدن مدام لبنان است. کمتر قدرت بزرگی وجود دارد که برای سروری و هژمونی بر دولت‌های ضعیف‌تر وسوسه نشود، چنان‌که جهان در جنگ‌های جهانی این موضوع را دید. اما آیا در غیاب انحصار خشونت فیزیکی در عرصه بین‌الملل، جهان شاهد جنگ بزرگ شرق و غرب خواهد بود؟ وسوسه بزرگ دولت‌های قدرتمند برای سروری و هژمونی و ترس عظیم مردم، وضعیت نیمه اول قرن بیستم را تداعی می‌کند.

دوشنبه ۳۰ مهر ۱۴۰۳
۱۷ ربیع‌الثانی ۱۴۴۶
۲۱ اکتبر ۲۰۲۴
سال بیست‌ویکم
شماره ۴۹۵۴
۲۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

روزنامه شرق

در «شرق» امروز می‌خوانید:

در آستانه انتخابات آمریکا، در ایالت‌های نوسانی بین نامزدهای ریاست جمهوری چه می‌گذرد

سبقت آرام آرام ترامپ

گزارش تیتریک را در صفحه ۵ بخوانید

این گزارش را در صفحه ۴ بخوانید.عکس: موسوی/ایرنا

رئیس‌جمهوری در مراسم روز ملی صادرات از لزوم وفاق ملی برای حل چالش‌های اقتصادی کشور گفت

دست در دست هم برای ایران

یادداشت

فرانچسکو بریوسکی؛ مردی آزاد و روشنفکر، ناشر شجاع رمان‌های فارسی در ایتالیا

مهدی فیروزان

پشتکار، شبکه‌ای از دوستان در دنیای نشر ایران ساختیم و او برای من راهنمایی مشتاق در دنیایی جذاب بود. از آن شام اول تا دیروز، کارهای زیادی انجام دادیم و باور داشتیم که فرهنگ می‌تواند بر تعصبات پیروز شود و موانع را از طریق ادبیات و انسانیت از بین ببرد. هرگز فراموش نمی‌کنم دو نمایشگاه کتاب در تهران را که بریوسکی به من اعتماد کرد تا غرفه‌اش را به طور مستقل مدیریت کنم. به لطف روابطی است که در طول سال‌ها برقرار کرده بودیم و دیدگاه او بود که فرهنگ همیشه منبعی برای گفت‌وگو است. باور او به دیپلماسی فرهنگی بی‌پایان بود و همه را به تلاش در این راه ترغیب می‌کرد. او ناشری جسور بود که آثار کلاسیک بزرگ ایرانی را که هرگز به ایتالیایی ترجمه نشده بودند، با همکاری مترجمی بزرگ مانند آنا وتزان، ترجمه کرد و به ترجمه رمان‌های مدرن و معاصر، عمدتاً نوشته زنان، ادامه داد. چند سال پیش مجموعه‌ای به نام «دیگران» ایجاد کرد که شامل ۱۱ عنوان ایرانی بود و به دنبال آن رمان‌های روسی، ارمنی، فلسطینی،

یادداشت

صلح نیازمند ابتکار عمل جدیدی است

احسان هوشمند

۱

۲

۳

۴

۵

۶

۷

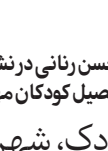
۸

۹

۱۰

۱۱

۱۲

محسن رنایی در نشست

تحصیل کودکان مهاجر:

کودک، شهروند

جهان است

۶

برگزیده‌ها

نامه مجدد رئیس‌جمهور به مجلس درباره حسین زاده

بهارستان کنار دولت خواهد ماند یا مقابلیش؟

۲

رویه نادرستی که فدراسیون فوتبال را به چاه می‌اندازد

به مایپول بده؛ تخلف کن

۹

قیساویه ورق را برگرداند

گزارش «شرق» از تغییر موازنه بعد از حمله حزب الله به منزل تانیاوو

۲

سریال دنباله‌دار سؤال از شهردار

در صحن شورا درخواست شفافیت سفرهای خارجی شهردار و اتوبوس‌های برقی مطرح شد

۱۰

درخواست انجمن صنفی از رئیس قوه قضائیه:

توقف اجرای حکم

نیلوفر حامدی و الهه محمدی

نامه اساتید برجسته ارتباطات به رئیس دستگاه قضا

۱۲و۲

بزرگداشت

درباره هادی خانیکی

پناه‌ **شیخ‌صنعان‌های‌جوان**

یادداشتی از علی‌اصغر سیدآبادی

۱۲

یادداشت

یک قاب تجربه

سه تجربه تلخ

از دولت‌های نهم و دهم

جلیل‌سازگارنژاد

هنگامی که در مردادماه ۱۳۸۴ دولت نهم زمام امور کشور را به دست گرفت و رسماً فعالیت خود را آغاز کرد، به‌تدریج سه تصمیم مهم و حیاتی را در دستور کار دولت قرار داد که به صورت کلی ایران را از مسیر توسعه و پیشرفت خارج کرد. دولت نهم در نخستین گام و در اقدامی شتابزده و مشکوک سازمان برنامه و بودجه را که اصلی‌ترین دستگاه تنظیم درآمد- هزینه کشور بر مبنای برنامه‌های پنج‌ساله و قوانین بودجه سالانه و متشکل از مجرب‌ترین و متخصص‌ترین مدیران و کارشناسان برجسته ایران بود، منحل کرد و توان و بنیه کارشناسی دولت را از کار انداخت. در توجیه این اقدام، رئیس دولت وقت در یک برنامه زنده تلویزیونی صراحتاً اعلام کرد که او هیچ‌گاه برای اداره کشور و توزیع بودجه منتظر نظر کارشناسان نخواهد ماند. آثار زیان‌بار این

تصمیم نابخردانه به نوبه خود قابل بررسی جدی است که در قاب دیگری به آن پرداخته خواهد شد. (توزیع فله‌ای و سلیقه‌ای بودجه و پول‌پاشی جایگزین قانون و برنامه شد). دولت نهم در دومین گام و با شعار ایجاد اشتغال و در یک تصمیم عجیب و باز هم مشکوک علاوه بر عزل مدیران ارشد کشور (که معمولاً در جابه‌جایی دولت‌ها و در لایه سیاسی به صورت محدود مرسوم است) بیش از پنج هزار نفر از مدیران میانی و خرد و رؤسای دستگاه‌های پنج‌ساله و کارشناسان باسابقه که عمدتاً غیرسیاسی هم هستند را هت‌تها از کار برکنار بلکه بسیاری از آنها را بازنشسته و خانه‌نشین و کشور را از سرمایه‌های تجربی و دانش آنها محروم کرد و به دنبال آن در اقدامی حیرت‌آور چند صد هزار نفر از افرادی را که تحت عنوان نیروهای شرکتی از طریق پیمانکاران یا دستگاه‌های دولتی همکاری می‌کردند و عموماً در مشاغل خدماتی مشغول به کار بودند، به استخدام دولت درآورد.

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶